

Editörden / Editorial

Ya “Sahte”yse?

What If It is “Fake”?

İpek Şencan*

This editorial is about “fake publishers/ journals/ conferences”, which is one of the most important problem in scholarly communication. Especially, some reasons such as academic performance evaluation, academic incentive and academic advancement trigger “fake” publishing cases.

Değerli okurlarımız,

Bu sayımızın editoryalinde, bilimsel iletişim sürecinde yazarların yayınlarını (makale, bildiri, poster vd.) hangi dergiye ya da konferansa göndereceğine karar verirken düşünmeleri gereken önemli konulardan biri olan “sahte”likler üzerinde durulmaktadır.

Bilimsel yayıncılıkta sayıları gitgide artmakta olan sahte yayıncılar, dergiler ve konferanslar ciddi bir sorun teşkil etmektedir. Özellikle kadro yarışları, akademik performans değerlendirme, akademik teşvik ve akademik yükseltme gibi nedenlerle kimi yazarlar kolay şekilde yayın yapma ve atıf alma yoluna başvurmakta, bu da sahte yayıncılık vakalarını tetiklemektedir. Çoğu zaman ise yazarlar, sağlıklı bir ön araştırma yapmadıkları için bu tür vakalara maruz kalmaktadırlar. Bunun farkında olan kimi yayıncılar, dergiler ve konferans düzenleyiciler belirli aralıklarla özellikle akademik camiada görev yapan yazarlara e-posta yoluyla ulaşarak tanıtım yapma ve yayın toplama yolunu izlemektedirler. Bu aşamada yazarlara düşen en önemli görev, kendilerine gelen bu tür e-postalara karşı temkinli ve sorgulayıcı yaklaşmaktır.

Özellikle aynı düzenleyiciler tarafından aynı anda çok sayıda ve farklı yerlerde konferans düzenleniyorsa, bu farklı konferanslara ait komitelerin (düzenleme/ bilim/ program) tamamında ya da pek çoğunda ilgi alanları olmasa bile aynı kişilerin isimleri yer alıyorsa, bu konferansların çok disiplinli ve/ veya çok dilli olduğu belirtiliyorsa, gönderilen bildirimler, posterler, vd. herhangi bir hakem değerlendirmesinden geçmeden doğrudan ve/ veya (bilimsel bir değerlendirmenin tamamlanmasının mümkün olmayacağı kadar) oldukça kısa sürede kabul ediliyorsa ve en önemlisi konferansta sunum yapmadan/ konferansa katılmadan katılım ücretini ödemek koşuluyla yayın kabul ediliyorsa, o konferansın “sahtelikler” içerdiği konusunda kuşkulandırmaya başlayabilirsiniz. Konferans düzenlemenin ne kadar emek yoğun bir süreç olduğu da göz önünde bulundurulursa, aynı kişilerin aynı anda düzenlenen çok sayıda konferansta görev almasının kuşku uyandırması kaçınılmazdır.

* Arş. Gör., Hacettepe Üniversitesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, e-posta: ipeksencan@hacettepe.edu.tr
Research Assistant, Hacettepe University, Department of Information Management.

“Sahte” konferanslarda ve dergilerde, konferans/ dergi isimlerinin orijinalinde çok ufak değişiklikler (örneğin, “a”, “an”, “the” gibi ekleme veya çıkarmalar) yapılması yolu izlenebilmektedir. Bu ayrıntılar çoğu zaman yazarların gözünden kaçmakta ve “sahtelikler” ağına düşmelerini kolaylaştırmaktadır. Pek çok yazar “makale işlem ücreti” (*APC - article processing charge*)¹ adı altında ücretler ödeyerek bu tip dergilerde yayın yapmakta ve derginin gerçek durumunu fark ettiklerinde ise iş işten çoktan geçmiş olmaktadır.

Yazarların yayın göndereceği dergi seçiminde etki faktörü önemli bir tercih nedeni olabilmektedir. Ancak, bir derginin etki faktörünün yüksek oluşu her zaman için o derginin güvenilirliği konusunda sağlam bir gösterge olmayabilir. Buna örnek olarak *Energy Education Science and Technology* adlı dergi verilebilir. 2008 yılından itibaren *Web of Science* kapsamındaki *Science Citation Index Expanded* tarafından dizinlenen ve etki faktörü 30’u aşan bu derginin etki faktörünü yükselten en önemli unsurun derginin kendine atıf oranının %94’lere varması olduğu tespit edilmiştir (Al ve Soydal, 2012, s. 699). Dergide incelenen bazı makalelerde, atıfların genellikle grup olarak yapılmış olması ve atıfların yazının içeriğinden ziyade derginin etki faktörünü artıracak nitelikte oluşu, adı anılan derginin manipülatif bir yaklaşım izlediği düşüncesini doğurmuştur (Al ve Soydal, 2012, s. 709). Buna benzer örneklerin içerisine dâhil olmamak adına yazarların, kendi ilgi ve çalışma alanlarına yönelik dergileri belirlemeleri ve bu dergileri takip etmeleri doğru bir yaklaşım olacaktır. Zamanla bu dergileri daha yakından tanıyacakları için bu süreçte yayımlanan yayınlara ilişkin şüpheli durumları fark etmeleri de büyük ölçüde kolaylaşacaktır.

“Sahte” dergilerin ve yayıncıların tespit edilmesine yönelik zaman zaman bazı girişimler ortaya çıkmıştır. Bunlar içerisinde en bilineni, Jeffrey Beall’ın yayımladığı “Yağmacı Dergiler ve Yayıncılar Listesi” dir (*Beall’s List of Predatory Journals and Publishers*). Kolorado Denver Üniversitesi Auraria Kütüphanesinde kütüphaneci olarak çalışan Jeffrey Beall özellikle açık erişim yayın yapan yayıncıları takip ederek sahte yayıncı olduğundan şüphelendiklerinin listesini yayımlamıştır. Şüpheli yayıncıların tespiti için editoryal kurul, dergi yönetimi, bütünlük gibi ana başlıklar altında belirtilen çeşitli ölçütleri sağlayıp sağlamadıkları kontrol edilmiştir. Ancak zaman içerisinde incelenen ölçütleri sağlama durumlarının değişmesine bağlı olarak bu liste sık aralıklarla güncellenmiştir. Yazarların, editörlerin ve yayın kurullarının yayın gönderme ve yayın değerlendirme süreçlerinde bu listeyi göz önünde bulundurmaları tavsiye edilmektedir (Beall, 2015). Öte yandan, son yıllarda “sahte” dergi ve yayıncı listelerinden ziyade yüksek kalite niteliklerini taşıyan dergilere yönelik listelerin “*Whitelist*” adıyla paylaşılması yaklaşımının ağırlık kazanmaya başladığı da dikkat çekmektedir (“*Cabells Scholarly Analytics*”, 2014).

Değerli Okurlarımız,

Sahte yayıncılar, dergiler ve konferanslar konusu çok daha derin ve üzerinde ciddi derecede düşünülmesi gereken bir konudur. Bu yazı kapsamında konunun tüm ayrıntılarına değinilmesi mümkün olmadığı için konuya ilgi duyan, daha detaylı bilgiye ihtiyacı olan okurlarımız için aşağıda birkaç öneri kaynaktan oluşan okuma listesine yer verilmiştir.

Değerli Okurlarımız,

Geçtiğimiz süreçte dergimiz editörlerinden Atakan Aydın ve Cem Özel ile editör yardımcılardan Mandana Mir Moftakhari’nin dergideki görevleri sona ermiştir. Saygıdeğer meslektaşlarımıza dergimize vermiş oldukları değerli katkılardan dolayı teşekkürü bir borç bilir, meslek yaşamlarında başarılarının devamını dileriz. Öte yandan, dergimizin kadrosuna Kardelen Aktaş ve Göksücan Erkoç’un editör yardımcısı olarak dâhil olduğu bilgisini de sizlerle paylaşmak isteriz. Yeni ekip arkadaşlarımızla verimli çalışmalar yapmayı arzu ediyoruz.

¹ Makale işlem ücreti aslında yazarların yayınlarını açık erişimli olarak yayımlamak için ödedikleri ücrettir. Daha detaylı bilgi için bkz. Solomon ve Björk, 2012.

Değerli Okurlarımız,

Bu sayımızda da zengin bir içerikle karşınızdayız. Hakemli yazılar bölümünde Türkiye’de yayımlanan ve Web of Science’ta dizinlenen dergilere yönelik bir değerlendirmeyi sizlere sunuyoruz. Okuyucu mektupları bölümünde yakın zamanda kaybettiğimiz meslektaşımız Ramazan Kayalar’ın anısına yazı kaleme alan yazarlarımıza katkıları için huzurlarınızda teşekkür ederiz. Dergimizin diğer bölümlerinde de birbirinden değerli yazıları siz değerli okurlarımızla buluşturmaktan memnuniyet duyarız.

Değerli Okurlarımız,

13 Aralık 2017 tarihinde değerli büyüğümüz ve hocamız Doç. Dr. Mustafa Akgül’ü kaybetmenin derin üzüntüsünü yaşıyoruz. Kendisi Türkiye’de İnternet’in öncülerinden olmuş, İnternet yasaklarına karşı korkusuzca durmuş ve açık kaynak yazılımı desteklemiş önemli bir isimdir. Bunun yanı sıra dergimizin de sürekli hakemleri arasında yer almış ve dergimize yazılarıyla da katkı sağlamıştır (Akgül, 1996a, 1996b, 2000a, 2000b, 2010). Bizlere bıraktığı değerli çalışmaları için hocamıza minnetlerimizi sunuyor ve anısı önünde saygıyla eğiliyoruz. Bu vesile ile 2018 yılı Mart Sayısının Sayın Mustafa Akgül’ün aziz hatırasına adayacağımız bir özel sayı olacağı bilgisini vermek isteriz. Sayı ile ilgili bilgiler ve makale çağrısı en kısa sürede yapılacaktır.

Değerli Okurlarımız,

Türk Kütüphaneciliği dergisi olarak yaklaşan yeni yılın hepiniz için gerçekçi umutlara ve verimli çalışmalara vesile olmasını dileriz.

Kaynakça

- Akgül, M. (1996a). İnternet’te tarama sistemlerinin kurulması. *Türk Kütüphaneciliği*, 10, 244-264.
- Akgül, M. (1996b). Kütüphaneciler için İnternet başlangıç noktaları. *Türk Kütüphaneciliği*, 10, 297-304.
- Akgül, M. (2000a). İnternet’in önünü tıkayanlar. *Türk Kütüphaneciliği*, 14, 466-471.
- Akgül, M. (2000b). İnternet üst kurulu. *Türk Kütüphaneciliği*, 14, 118-120.
- Akgül, M. (2010). 3. yılında Türkiye'nin İnternetle savaşı: Donkişot, devekuşu, harakiri. *Türk Kütüphaneciliği*, 24, 285-300.
- Al, U. ve Soydal, İ. (2012). Dergi kendine atfının etkisi: Energy Education Science and Technology örneği. *Türk Kütüphaneciliği*, 26, 699-714.
- Beall, J. (2015, 8 Mayıs). List of publishers: Beall’s list. Scholarly Open Access. Erişim adresi: <https://web.archive.org/web/20150508210502/https://scholarlyoa.com/publishers/>
- Cabells Scholarly Analytics. (2014). The journal whitelist. Erişim adresi: <http://www.cabells.com/about-whitelist>
- Solomon, D. J. ve Björk, B. (2012). A study of open access journals using article processing charges. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 63, 1485-1495. doi: 10.1002/asi.22673

Okuma Listesi

- Akgül, T. (2010). Sahte bildiri yazdım, haber oldu! *Matematik Dünyası*, IV, 15. Erişim adresi: http://www.matematikdunyasi.org/arsiv/PDF/10_04_15_15_sahtebildiri.pdf
- Anderson, R. (2017, 25 Temmuz). Cabell’s new predatory journal blacklist: A review. The Scholarly Kitchen. Erişim adresi: <https://scholarlykitchen.sspnet.org/2017/07/25/cabells-new-predatory-journal-blacklist-review/>
- Balcı, M. (2011). Yüksek sayıda makalenin sırrı. *Matematik Dünyası*, IV, 9-13. Erişim adresi: http://www.matematikdunyasi.org/arsiv/PDF/11_04_9_13_makale.pdf
- Jalalian, M. (2015). The story of fake impact factor companies and how we detected them. *Electronic Physician*, 7, 1069-1072. doi:10.14661/2015.1069-1072.

- JournalGuide. (2014). Home. Erişim adresi: <https://www.journalguide.com/>
- Laine, C. ve Winker M. A. (2017). Identifying predatory or pseudo-journals. *Biochemia Medica*, 27, 285-291. doi:10.11613/BM.2017.031.
- METUOpenCourseWare. (2014, 4 Mart). Türkiye adresli bilimsel dergiler ve etik – Prof. Dr. Metin Balcı [Video]. Erişim adresi: https://www.youtube.com/watch?v=r_drE2iVKXw
- Öztürk, K. (2012). Şişme dergiler ve yayın etiği ihlalleri. *Matematik Dünyası*, II, 69-75. Erişim adresi: http://www.matematikdunyasi.org/arsiv/PDF/12_02_69_75_ozturk.pdf
- Sorokowski, P., Kulczycki, E., Sorokowska, A. ve Pisanski, K. (2017). Predatory journals recruit fake editor. *Nature*, 543, 481-483. Erişim adresi: <https://www.nature.com/news/predatory-journals-recruit-fake-editor-1.21662>
- The National. (2016, 18 Nisan). Cleaning up bad science [Video]. Erişim adresi: <https://www.youtube.com/watch?v=SIml1iRMwgM>
- Think Check Submit: Choose the right journal for your research. (2017). Erişim adresi: <http://thinkchecksubmit.org/>
- Watson, R. (2017). Predatory publishers: Time for action. *Nursing Open*, 4, 186. doi:10.1002/nop2.104.